

Nr 17.

Ankom till Riksdagens kansli den 14 maj 1912 kl. 2 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 17, i anledning af herr Asplunds motion, nr 89, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan planläggning af statens och kommunernas arbeten, att periodisk arbetslöshet motarbetas m. m.

Uti en inom Första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 89, har herr Asplund hemställt, *Motionen.*

»att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda,

dels huruvida och på hvad sätt statens och kommunernas arbeten må utföras enligt sådan planläggning, att arbete kan beredas största möjliga antal arbetare under tider och perioder, då den privata företagsamheten inskränkes och till följd däraf större arbetslöshet uppstår;

dels i hvad mån den mera permanenta arbetslösheten må kunna undanröjas genom anordnande af särskilda allmänna arbeten, afseende ett bättre tillvaratagande af statens naturtillgångar såsom skogar, vattenkraft, odlingsbara myrmarker m. m.,

samt vidtaga de åtgärder, hvartill utredningen gifver anledning och, i den mån Riksdagens medverkan kräfves, förelägga densamma förslag i ärendet.»

Beträffande motiveringen till förevarande hemställan tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Utskottets
yttrande.

Motionärens hemställan i förevarande motions första punkt afser arbetslöshet af två olika slag, nämligen dels säsongarbetslöshet, förorsakad af genom årstidernas växling åstadkommen stagnation i vissa yrken, dels ock krisarbetslöshet eller, kanske rättare sagdt, depressionsarbetslöshet, framkallad af växlande ekonomiska förhållanden i stort.

Dessa slag af arbetslöshet anser utskottet kunna i någon mån förebyggas och begränsas genom den af motionären föreslagna åtgärden.

Vidkommande därvid först den planläggning af offentliga arbeten, som skulle afse att motverka arbetslöshet under vissa tider af året, är det uppenbart, att åtskilliga arbeten till följd af klimatiska och andra förhållanden icke kunna förläggas till hvilken tid af året som helst. En del af statens och kommunernas arbeten torde dock utan olägenhet kunna mera än hvad nu är fallet dels fördelas öfver hela året dels ock koncentreras till den tid, då arbetslöshet vanligen är rådande, eller vintern. Ett stöd för denna sin uppfattning finner utskottet, bland annat, i det af Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott år 1911 åberopade memorial från Stockholms stads landtegendomsnämnd, däri framhålls att arbetsplanen för nämndens arbeten, med tanke på den svårösta frågan om arbetslöshetens afhjälpande, uppgjorts med hänsyn till att kunna sysselsätta en så jämn arbetsstyrka, som under de i öfrigt härför ganska ogynnsamma förhållandena vore möjligt. Då sådan hänsyn här kunnat tagas, torde detsamma kunna ske vid upprättande af arbetsplaner inom äfven andra arbetsområden och inom andra kommuner, ehuru detta gifvetvis ställer sig svårare för en mindre kommun än för en större. Samma förhållande torde äga rum vid statens arbetsföretag.

Hvad härefter angår arbetslösheten under de tidsperioder, då till följd af dåliga konjunkturer eller eljest den privata företagsamheten ligger nere, håller utskottet före, att äfven i detta afseende åtskilligt kan åtgöras i motionens syfte. Den invändningen att statens och kommunens arbeten betyda så litet i jämförelse med den privata företagsamheten har knappast det värde, som man i första ögonblicket kanske är böjd antaga, då statens och kommunernas arbeten i jämförelse med de privata utan tvifvel hafva större betydelse än man i allmänhet torde tillmäta dem. De verksamhetsgrenar, som mest bero af växlingen mellan goda och dåliga tider och som det därför här närmast är fråga om, äro byggnadsverksamheten i allmänhet, byggandet af järnvägar, spårvägar och kanaler jämte deras utrustning, utbyggandet af vattenfall med ledningsnät o. s. v. På detta område är den offentliga verksamheten ingalunda obetydlig och kan, om den i någon mån koncentreras till

depressionsperioderna, i afsevärd grad motväga den minskning i sysselsättning, som på den privata företagsamhetens fält då gör sig gällande. Depressionen innebär nämligen endast en viss procentuell minskning i den privata företagsamheten och ingalunda ett fullständigt upphörande af densamma. Någon större betydelse torde icke heller böra tillmätas den invändningen, att regleringen af offentlig verksamhet måste inskränka sig till byggnadsväsendet i nyssnämnda allmänna betydelse. Ty det är just på detta fält, som konjunkturväxlingarna ha sitt ursprung; och depressionens verkningar på andra områden af näringslivet äro hufvudsakligen att betrakta som sekundära fenomen, hvilka kunna undvikas i samma mån som primärorsakerna undanröjas.

En förutsättning för att kunna utnyttja förenämnda möjlighet att vinna det åsyftade målet synes utskottet vara, att såväl stat som kommuner i förväg för längre tidsperioder uppgöra planer för sina större arbetsföretag. I detta afseende vill utskottet framhålla, att en plan redan uppgjorts för bedrifvande af statens järnvägsbyggnader under en följd af år; och torde detsamma utan större svårigheter kunna ske äfven vid åtskilliga andra statens arbetsbedrifvande verk och företag. Beträffande kommunerna kan staten visserligen icke gifva dem något åläggande i nämnda hänseende, men statens exempel och en hemställan till kommunerna torde, jämte dessas egna intressen, kunna förväntas åstadkomma, om icke samma verkan, så likväl afsevärd påföljd.

Hafva nu sådana planer upprättats, är visserligen påtagligt, att en del arbetsföretag af olika anledningar måste utföras på förut bestämd tid. Många andra kunna dock uppskjutas under afvaktan på en förr eller senare inträffande lågkonjunktur. För att närmare bestämma tiden för dessa arbetens igångsättande och utförande vore utan tvifvel en tillförlitlig s. k. krisbarometer, för så vidt den kunde komma till stånd, af stor betydelse. Nedåtgående konjunkturer med sämre arbetsmarknad liksom stigande konjunkturer med bättre arbetsmarknad torde likväl äfven utan krisbarometer göra sig märkbara. Arbeten kunna då antingen igångsättas, eller uppskjutas; och är härvid att beakta, att enligt hvad erfarenheten visat, arbetslöshet i allmänhet inträder först någon tid, efter det en kris utbrutit.

Utskottet vill här till sist erinra, att motståndet mot tanken på en systematisk reglering af offentliga arbeten med hänsyn till växlingarna mellan goda och dåliga tider förnämligast utgått från misströstan om att på den vägen kunna vinna något afsevärdt resultat. Äfven utskottet vill icke sätta alltför stora förhoppningar på resultatet men

anser dock af ofvanstående framgå, att åtskilligt på angifvet sätt står att vinna.

Utskottet finner sig alltså böra förorda motionärens hemställan i punkt 1.

Beträffande andra punkten i motionärens hemställan anser utskottet det kunna ifrågasättas, huruvida *permanent* arbetslöshet af någon afsevärd omfattning förefinnes här i landet. Äfven om så skulle vara fallet, anser utskottet det emellertid vara tvifvelaktigt, huruvida ett bättre tillvaratagande af statens naturtillgångar i längden tjänar till att motverka den permanenta arbetslösheten. Då i hvarje fall frågan om naturtillgångarnas tillgodogörande är synnerligen vidtomfattande och måste lösas med hänsyn till andra synpunkter än arbetslöshetens bekämpande, förefaller det utskottet lämpligast, att denna fråga icke sammanblandas med frågan om arbetslöshetens bekämpande; och kan utskottet alltså icke tillstyrka motionärens hemställan i punkt 2.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Första kammaren måtte allenast på det sätt bifalla motionen, att kammaren för sin del beslutar, det Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och på hvad sätt statens och kommunernas arbeten må utföras enligt sådan planläggning, att arbete kan beredas största möjliga antal arbetare under tider och perioder, då den privata företagsamheten inskränkes och till följd däraf större arbetslöshet uppstår.

Stockholm den 13 maj 1912.

På utskottets vägnar.

G. LAGERBJELKE.

Reservation

af herr *Rosén*, som ansett att utskottet bort tillstyrka bifall äfven till punkten 2 i motionen, att Första kammaren ville för sin del besluta,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån den mera permanenta arbetslösheten må kunna undanröjas genom anordnande af särskilda allmänna arbeten, afseende ett bättre tillvaratagande af statens naturtillgångar, såsom skogar, vattenfall, odlingsbara myrmarker m. m.,

samt vidtaga de åtgärder, hvartill utredningen gifver anledning och, i den mån Riksdagens medverkan kräfves, förelägga densamma förslag i ärendet.